

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

predloženej Evanjelickej bohosloveckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave

Mgr. Ondrej PROSTREDNÍK, PhD: *Cirkev ako charizmatické spoločenstvo podľa 1K 12*
(Bratislava 2014, 140 strán)

1. VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA PRÁCE

Habilitačná práca si dáva za cieľ „...preukázanie platnosti hypotézy, podľa ktorej sú charizmatické prejavy predstavené v 1. liste Korintským 12. kap. konštitutívnym prvkom cirkvi v súlade s pavlovským konceptom cirkvi *koinwni, a* a ich úloha spočíva v budovaní a upevňovaní spoločenstva cirkvi ako spoločenstva dávania a prijímania (*koinwni, a*) ľudí, ktorí sú v Kristovi (*evn Cristw/|*) novým stvorením. Práca ďalej obhajuje hypotézu, že relevantnosť charizmatických prejavov pre cirkev neskončila v apoštolskej dobe, ale význam charizmatických prejavov je potrebné zohľadniť aj v ekleziologických konceptoch pre súčasnú cirkev. Vychádzajúc z tejto hypotézy si práca kladie za cieľ aj načrtnúť východiská pre dialóg ECAV s predstaviteľmi charizmatického hnutia.“ (s. 12) Prostriedky, ktorými autor zamýšľala tento cieľ dosiahnuť, sú (1) exegéza dvanástej kapitoly Prvého listu Korint'anom, (2) analýza a hodnotenie publikovaných postojov k charizmatickej zbožnosti v ECAV, (3) prieskum nepublikovaných postojov ľudí z prostredia ECAV a širšieho duchovného okolia k charizmatickej spiritualite.

Predložená práca pozostáva z predhovoru, úvodu a desiatich častí: (1) Cieľ a metodika práce, (2) Prehľad výskumu, (3) Pojmy označujúce prejavy charizmatickej zbožnosti a ich teologické zhodnotenie, (4) Charizmatické prejavy v cirkvi podľa 1K 12, (5) Pentekostálna ekleziológia, (6) Cessacionizmus a jeho dôsledky v protestantskej teológii, (7) Prejavy charizmatickej zbožnosti a jej vnímanie v Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku, (8) Individuálne stanoviská k charizmatickému hnutiu a k prejavom charizmatickej zbožnosti v ECAV, (9) Záver, (10) Zoznam použitej literatúry.

Autor v predhovore (s. 4-7) začína dvomi osobnými skúsenosťami, ktoré vysvetľujú, prečo sa témou charizmatického hnutia zaoberá. „Tieto dve skúsenosti sú pre mňa motiváciou k štúdiu charizmatického hnutia a v rozhodujúcej miere určujú môj prístup k tomuto fenoménu.“ (s. 6)

Úvod (s. 10-11) stručne načrtáva problémy, ktoré prekážajú dialógu medzi charizmatickým hnutím a ECAV. Jedným je podľa autora ohrozenie integrity cirkvi a druhým je odmietanie charizmatických prejavov ako v súčasnosti irelevantných.

Prvá časť (s. 12-13) predstavuje cieľ a metódu práce. Cieľ je charakterizovaný ako „...preukázanie platnosti hypotézy, podľa ktorej sú charizmatické prejavy predstavené v 1. liste Korintským 12. kap. konštitutívnym prvkom cirkvi...“ chápanej ako *koinwni, a*. Autor chce obhájiť aj hypotézu, že „...relevantnosť charizmatických prejavov pre cirkev neskončila v apoštolskej dobe, ale význam charizmatických prejavov je potrebné zohľadniť aj v ekleziologických konceptoch pre súčasnú cirkev.“

Do druhej časti (s. 13-24) autor zaradil krátku charakteristiku pentekostálneho a charizmatického hnutia a reakcie na jeho teológiu a zbožnosť, ako sa prejavili v zahraničí (napr. dialóg so Svetovým luteránskym zväzom) a v Slovensku. Autor na záver tejto časti konštatuje, že „ani v zahraničnej ani v domácej literatúre však nenachádzame exegetickú prácu, ktorá by sa zameriavala na prekazanie toho, že cirkev podľa novozmluvného svedectva 1K 12 možno chápať ako charizmatické spoločenstvo...“

Tretia časť (s. 24-33) sa venuje pojmom, ktoré sú dôležité pre navrhovaný dialóg – napr. „charizmatický“, „pentekostálny“ a „charizmatické hnutie“. Ďalej uvádza tri dôležité témy charizmatickej teológie a zbožnosti: krst Svätým Duchom, hovorenie jazykmi (glossolalia) a bohoslužobné prejavy, ktoré sú uvedené pod názvom „chvály a vzývanie“.

Vo štvrtej časti (s. 33-74) sa autor podrobne venuje exegéze dvanástej kapitoly Pavlovho Prvého listu Korint'anom s cieľom preskúmať jej eklesiologické dimenzie a s dôrazom na solidaritu, jednotu a spoluprácu, ku ktorej používanie duchovných darov smeruje.

Piata časť (s. 74-80) sa zaoberá pentekostálnou eklesiológiou a jej historickým vývojom smerom k dôrazu na spoločenstvo, ktoré vytvára Svätý Duch pôsobiaci vo svojich daroch v cirkvi.

Šiesta časť (s. 80-89) kriticky analyzuje cessationizmus (niekedy sa prekladá do slovenčiny pojmom „prestalizmus“) a jeho rozšírenie pôsobením amerického evanjelíkála Warfielda. V krátkosti vyvracia jeho argumenty ako škodlivé a Písmom nepodložené.

Siedmou časťou (s. 89-96) začína aktuálna analýza pozícií v rámci slovenskej ECAV. Oboznamuje s uzneseniami synod (Látky 2009, Trenčianske Teplice 2011), konferencie v Piešťanoch (2011), článkami v cirkevných periodikách (Evanjelický posol spod Tatier, Cirkevné listy), diskusiou s Vieroučným výborom Synody ECAV a pastierskym listom generálneho biskupa ECAV z r. 2011. Zdá sa, že väčšina z týchto vyjadrení na adresu charizmatického hnutia v ECAV bola negatívna. Autor uvádza jeden pozitívny príspevok na adresu charizmatického hnutia na s. 95.

Ôsma časť (s. 96-126) pokračuje v analýze možností dialógu prostredníctvom vyhodnotenia výskumu uskutočneného Sociologickým ústavom Slovenskej akadémie vied r. 2009 a spracovania odpovedí na elektronický dotazník zostavený autorom, na ktorý odpovedalo 163 respondentov.

Záver (s. 127-131) konštatuje dosiahnutie cieľa práce, že „...cirkev možno charakterizovať ako charizmatické spoločenstvo“, a že „...charizmatické obdarovanie všetkých veriacich má viesť k aktívnej účasti všetkých na živote cirkvi“. Navrhuje dialóg, ktorý zatiaľ absentuje (s. 130).

Zoznam použitej literatúry (s. 132-140) obsahuje 164 titulov domácej aj zahraničnej produkcie.

2. HODNOTENIE FORMÁLNEJ STRÁNKY PRÁCE

Počet strán (140) zodpovedá smernici rektora UK č. 12/2013, podľa ktorej má habilitačná práca mať približne 150 strán.

Zvolený font je dobre čitateľný a novozmluvné texty autor cituje originálnym gréckym písmom.

Nadpisy sú desatinne číslované. Oponent by uvítal lepšie odlíšenie fontov medzi nadpismi hlavných častí a jednotlivých paragrafov. Tiež by bolo bývalo vhodné začať každú hlavnú časť na novej strane. Exegetická časť by kvôli prehľadnosti mohla byť delená na ďalšie podčasti.

Z jazykovej stránky práca neobsahuje príliš veľa gramatických chýb. Za zmienku snáď stojí opakovaná chyba v podčiarkových poznámkach v mene Carter Lindberg (opakovane uvádzané ako „Lindbeg“).

Práca má 347 podčiarkových poznámok, z ktorých 276 odkazuje na použitú literatúru, ostatné označujú konkrétnych respondentov na otázky v dotazníku použitom pri prieskume. Autor na viacerých miestach neoddeľuje citované texty úvodzovkami, preto sa na týchto miestach nedá určiť, kde citácia začína. V prípade, že ide o parafrázovanie, alebo narážku, bolo by vhodné nejakým spôsobom na to poukázať. (Napri. v práci Donalda Fee *God's Empowering Presence* [citovanej na s. 45, pozn. 102] nie je na strane 589 o pojme evka, stoj jasná zmienka. Je možné, že ide o nesprávne uvedenie strany, alebo že autor odkazuje na

nejakú implikovanú zmienku.) Takýmto prípadom sa dá vyhnúť vydelením citovaného textu úvodzovkami, alebo parafrázou, ktorá udáva aj odkaz na citát v úvodzovkách. Z formálnej stránky takáto prax neumožňuje komparovať citovaných autorov s podčiarkovými odkazmi, keďže nie je jasné, či ide o voľné prerozprávanie alebo doslovné citovanie textu.

3. HODNOTENIE OBSAHU PRÁCE

Od začiatku je zrejmé, že autor je citovo angažovaný v kontroverzii, ktorú podrobnejšie preberá od siedmej kapitoly. Ide o aktuálnu diskusiu v rámci ECAV, preto je veľmi pravdepodobné, že argumentácia „za“ aj „proti“ bude spojená s emóciami, ktoré môžu prekážať vedeckej argumentácii. Tu treba povedať, že teologické spory boli v dejinách takmer vždy spojené so silnými citovými postojmi (niekedy dokonca s invektívami) musíme sa však pokúsiť otázku skúmať nestranne. Ak súhlasíme s Tillichovou definíciou „protestantského princípu“ ako „...kritického prvku vo vyjadrení spoločenstva viery...“,¹ ktorá vždy obsahuje možnosť pochybnosti, môžeme považovať autorov postoj k súčasnej cirkevnej praxi za vedecký a prijateľný v cirkvi, v ktorej pôsobí. Autor túto otázku skúma už dlhší čas a publikoval na túto tému viacero článkov a prednášal na konferenciách.

Názov práce nie celkom zodpovedá jej obsahu, keďže pomenúva len jej novozmluvnú tématiku. Podobne aj niektoré podnadpisy by mohli byť presnejšie (napr. „Prehľad výskumu“ s. 13). Oponent považuje aktuálne využitie novozmluvnej exegézy v súčasnej eklesiológii za silnú stránku tejto habilitačnej práce s tou výhradou, že jej prakticko-teologická a historická tématika by sa mala odraziť v názve a v zdôvodnenej sekvencii jednotlivých častí.

Práca je jasne zameraná na dosiahnutie zjednotenia protirečiacich si teologických názorov prostredníctvom dialógu, ktorý sa autor snaží iniciovať. V prospech dialógu poukazuje na tie stránky charizmatického hnutia a jeho oponentov, ktoré ich majú spájať. V súčasnej ekumenicky a pluralisticky zameranej vedeckej teológii jeho cieľ zodpovedá týmto odborným trendom.

Na s. 23 autor konštatuje, že v domácej literatúre „...absentujú zásadné exegetické a systematické práce, ktoré sa zaoberajú otázkou cirkvi ako charizmatického spoločenstva...“ Toto tvrdenie pochopiteľne závisí na poňatí pojmu „zásadné“ ako aj ešte stále historicky nového pojmu „charizmatické spoločenstvo“. V každom prípade je súčasné charizmatické hnutie fenoménom historicky nedávny, a preto môžeme povedať, že práca na túto tému v konkrétnom historickom a geografickom prostredí je originálna a vítaná.

Na jednej strane kontroverzie, ktorou sa práca zaoberá, je teológia a prax moderných charizmatikov, ktorých s pentekostalizmom spája „...spoločný základ v zdôrazňovaní darov Ducha Svätého“. (s. 26) „...dôrazy pentekostalizmu sa postupne presadzujú ako charizmatické hnutie v tradičných protestantských a evanjelických cirkvách ako aj v rímskokatolíckej cirkvi. ...od 60-tych rokov aj viaceré evanjelické cirkvi vo svete prijali medzi svoje prejavy viery a praxe aj charizmatické prvky“. (s. 26) Ako „...tri hlavné prejavy charizmatickej spirituality...“ (s. 33) sú uvedené (1) krst Svätým Duchom [s. 28], (2) hovorenie jazykmi [s. 30], (3) chvály a vzývanie [s. 32], nie sú však uvedené žiadne authority na podporu tohto historického, či teologického tvrdenia. Je teda možné domnievať sa, že ide o fenomény odpozorované z aktuálnej slovenskej situácie v rámci ECAV.

Ťažisko autorovej teologickej argumentácie spočíva v dokazovaní, že cirkev ako telo Kristovo je nevyhnutne charizmatickým spoločenstvom. V tomto zmysle vykonáva exegézu dvanástej kapitoly Prvého listu Korint'anom a je to najdlhšia časť jeho habilitačnej práce. Dospieva k záveru, že „...každý kresťan je nositeľom širokého spektra duchovných prejavov a darov, a teda každý kresťan je pneumatik, hoci prejavy Ducha pri jednotlivých kresťanoch sú odlišné“. (s. 68) Pokiaľ ide o súčasné cirkevné a teologické osobnosti citované ako podpora

¹ TILLICH, P. *Dynamics of Faith*, New York : Harper & Brothers, 1958, s. 29.

pro-charismatickej strany kontroverzie, bolo by vhodné viac argumentovať opierajúc sa o autority, ktorých opačná (anti-charizmatická?) strana v iných teologických otázkach explicitne prijíma a uznáva. Pri obhajobe by oponent uvítal poukázanie na mená, o ktorých pro-charizmatický postoj sa autor vo svojej práci opiera, a ktoré sú prijímané oboma stranami dialógu. (Např. Larry Christenson? V tejto súvislosti by si viac pozornosti zaslúžilo teologické stotožnenie moderných charizmatikov so *Schwärmer*-mi Reformácie.) Diskusiu by mohlo vyjasniť aj upresnenie teologických postojov účastníkov kontroverzie. Autor argumentuje proti Bultmannovej charakteristike práce Svätého Ducha (s. 68). Bultmannova existencialistická teológia však nemusí byť pre kritikov charizmatického hnutia autoritou, ak zastávajú ortodoxnú luteránsku teológiu.

Autorov argument, že „[s]kúsenosť v pavlovskej ekleziológii zohráva dôležitú úlohu“ (s. 72) je pre vedeckú diskusiu v tejto tématike veľmi dôležitý a jeho uznanie do značnej miery podmieňuje výsledok dialógu k otázke charismatickej problematiky.

Z viacerých poznámok vyplýva, že oponenti charizmatického hnutia uvádzajú svoje argumenty nie celkom podložené („...vyjadrenia varujúce pred prenikaním charismatickej zbožnosti do ECAV neboli v správe podložené a zdôvodnené“ [s. 90]), alebo sú ich tvrdenia „...všeobecné, encyklopedické, nie sú dostatočne diferencované, a teda sú zjednodušujúce bez zohľadnenia komplexnosti celého fenoménu.“ (s. 96).

V práci autor menuje jediný pozitívny postoj k charizmatickému hnutiu v diele *Duchovné dary v praxi* od J. Grexu. Škoda, že sa jeho argumentom nevenuje podrobnejšie. Určite by bolo v záujme vyváženosti argumentácie uviesť konkrétne „...možnosti využitia duchovných darov v dnešnej praxi cirkevných zborov.“ (s. 95), ktoré sú tu spomenuté len všeobecne.

Sonda názorov a postojov na vzorke 163 respondentov v cirkvi, ktorá podľa posledného sčítania má 316 250 členov a počet zborov 320 (údaje k 1. 11. 2012) je štatisticky málo relevantná. Predpokladáme však, že autor nechce považovať percentá vo svojom prieskume za štatisticky relevantný výberový súbor reprezentujúci celú ECAV. V takom prípade je jeho prieskum dobrým príkladom škály postojov, ktoré angažovaní členovia cirkvi zaujímajú k charizmatickému hnutiu, a ktoré budú vstupovať do autorom požadovaného štruktúrovaného dialógu.

4. OTÁZKY DO DISKUSIE

- (1) Je možné podporiť súčasnú pro-charizmatickú argumentáciu z diel luteránskej ortodoxie?
- (2) Ako je možné teologicky zdôvodniť, že niektorí kresťania o svojich charizmách nevedia, alebo ich nepoužívajú?

5. ZÁVER

V habilitačnej práci autor (1) analyzoval aktuálny stav súčasnej kontroverzie vyvolanej charizmatickým hnutím v rámci Evanjelickej cirkvi a. v. a navrhol štruktúrovaný dialóg v prospech zachovania jednoty cirkvi, (2) vykonal kritickú exegézu vybraného novozmluvného textu z Prvého listu Korinťanom a ním argumentoval v prospech svojej tézy, že cirkev je vždy charizmatickým spoločenstvom, (3) uskutočnil prieskum a zhodnotenie vzorky názorov na charizmatické fenomény vyskytujúce sa v ECAV, a tým podľa oponenta otvoril dvere k očakávanému dialógu.

Na základe predloženej habilitačnej práce a ostatnej vedeckej, publikačnej a pedagogickej činnosti odporúčam vymenovať Mgr. Ondreja Prostredníka, PhD. za docenta teológie.

V Banskej Bystrici
18. 4. 2015

Pavel Hanes